

HONUNGSFÄLLAN

LARS BERGE OCH AXEL GORDH HUMLESJÖ

Honungsfällan

HISTORIEN OM SWEDBANK, RYSSLAND OCH
VÄRLDENS STÖRSTA PENNINGTVÄTTSKANDAL

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

*Sid 108, citat ur Tsaren. Den sanna historien om pengatvätt, mord och att
överleva Putins vrede, av Bill Browder, i översättning av
Manne Svensson, Fri Tanke, 2022.*

*Sid 242, citat ur Putins krets. Maktkampen om det moderna Ryssland,
av Catherine Belton, i översättning av Manne Svensson, Albert Bonniers Förlag, 2021.*



www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-018501-5

© Lars Berge och Axel Gordh Humlesjö, 2024

OMSLAG Ingrediensen AB

OMSLAGSBILD Popova Valeriya/Shutterstock

TRYCK ScandBook, EU, 2024

*Ledare för ryska kriminella nätverk, deras
medlemmar, deras bulvaner, flyttar in i
Västeuropa, de köper egendom, de upprättar
bankkonton, de etablerar företag, de väver
in sig själva i samhällets struktur och när
Europa vaknar kommer det att vara för sent.*

Robert A. Levinson – tidigare FBI-agent och
specialist på rysk organiserad brottslighet (1999).

Välkommen till en väldigt svensk bank.

Swedbank (2023).

INNEHÅLL

Förord 11

Prolog 15

I

Hemligt möte 25

Very important people 38

Swedbanks mest lönsamma kund 49

Nybörjarens guide till kompromat 58

Putin tar över Kreml 62

Den ryska lyxhustrun 71

Sistema – nätverket bakom maffiastaten Ryssland 76

En död byråkrat är en bra byråkrat 83

Bankrusningen 93

Magnitskijaffären 102

PEP – politiskt exponerad person 109

Euromajdan 115

Störtfloden 121

Näringslivets superstjärna 123

Att verka genom att synas 130

Swedbank spionerar på sin egen vd 135

Bankchefernas fastighetsaffärer 142

Fest i Sundbyberg 147

Träden vid Villa Söderås 150

Den hemliga utredningen	155
En perfekt tillagad fisk	163
Bankdirektör sparkas	167
Sundström vs Wolf	174
Gudfadern faller	182
Militärstrategiska fastigheter	185
En mapp i konstläder	192

II

Panamaläckan	199
Första försvarslinjen	210
Ny vd ska rädda banken	217
En skyddande kupa	223
Oligarkernas affärer	229
Subversionsmodellen	232
Project Lakhta	237
Anti-Money Laundering Task Force	244
Problemlösarna	250
Topp hemliga rapporter	256
Det framgångsrika baltiska affärsområdet	261
Pee tape	265
Den förbannade rapporten	272
Munkavle på	282
Besöket hos Bill Browder	286
Point of no return	291

III

Bolagsfabriken	297
Viktor Janukovyts palats	302

Uppdrag granskning 8 frågor	306
Det första programmet sänds	312
Intervju med Birgitte Bonnesen	316
Razzia mot Swedbank	322
Kronjuvelen	326
Polisförhöret	331
Säpos varning	338
Göran – räddaren i nöden	341
Den moraliska stormakten Sverige	346
Krig i Europa	351
Sal 27 i Stockholms tingsrätt	358
Försvarstalet	362
Fiender i rättssalen	366
Kremls propaganda – i svensk domstol	374
Tingsrätten dömer	381
Möte i ett parkeringsgarage	384
”Jelena”	392
Epilog	398
 Författarnas tack	 408
Källor, anteckningar och bemötanden	412

FÖRORD

Sverige var först i världen att upprätta handelsförbindelser med Lenins bolsjeviker. Svenska banker erbjöd sina tjänster när hundratals ton konfiskerat guld från den tsarryska centralbanken fördes ut ur Ryssland mellan åren 1917 och 1921. I Stockholm smältes gulderna ner. De ryska stämplarna ersattes av svenska. Tvätt av stulna, ryska rikedomar vilar med andra ord på gamla anor i den nordiska finansvärlden.

Drygt hundra år senare – hösten 2018 – konstaterade en dansk advokatbyrå, som ett resultat av tidningen *Berlingskes* granskningar, att så kallade högrisk kunder mellan åren 2007 och 2015 pumpat närmare två tusen miljarder kronor från Ryssland och andra tidigare Sovjetrepubliker genom Danske Banks filial i Estland.

USA:s justitiedepartement och finansinspektion inledde utredningar och den nordiska storbanken fick svarta rubriker i internationell affärspress. Danske Banks vd lämnade sin post på dagen och aktiekursen rasade. Högrisk kundernas transaktioner kallades nu världens största penningtvätt härva.

De svenska journalister som följt skandalens upprullning hade nu börjat ställa sig en och samma fråga: Har Swedbank – Baltikums största bank – också något med det här att göra?

En som undrade var Joachim Dyfvermark på *SVT*:s Uppdrag granskning. Under våren 2018 befann han sig på Nya Zeeland med familjen för en tids tjänstledighet. Men att följa nyheterna om Danske Bank kunde han inte låta bli, och inte heller att börja nysta i om spåren ledde vidare till Swedbank.

Vid hemkomsten till Sverige hösten 2018 kopplade Dyfvermark in sina *SVT*-kollegor Linda Kakuli och Axel Gordh Humlesjö samt frilansjournalisten Per Agerman till projektet som 2019 skulle utmynna i fyra program: *Swedbank och penningtvätten* – en granskning som skulle skaka den svenska storbanken i grunden. När allt var över ett år senare var bankens styrelse utbytt, vd:n sparkad, böter på fyra miljarder betalda och amerikanska utredningar igång även mot en svensk bank.

Men vart tog de smutsiga pengarna egentligen vägen? Och vad skulle de användas till?

I början av 2020 fick Axel Gordh Humlesjö, som i den här berättelsen kallas ”reportern”, nys om ett nytt spår som handlade om Swedbank, den ryska säkerhetstjänsten och Putins maffiastat. Resultatet är den här boken, *Honungsfällan*.

Ingen av berättelsens huvudpersoner har velat ställa upp på intervjuer. Inte den tidigare koncernchefen Birgitte Bonnesen. Inte hennes föregångare Michael Wolf eller bankens dåvarande storbolagschef som vi – med hänsyn till hans familj och anhöriga – kallar ”Peter”.

I flera fall har vi istället blivit kontaktade av några av Sveriges mest kända advokater som hotat att stämma oss i domstol om vissa uppgifter i boken publiceras.

Anti-penningtvättexperten Andreas Hobbelin, advokat Erling Grimstad och juristen Håkan Bengtsson, som internt

utredde den misstänkta penningtvätten, har inte heller velat intervjuas med hänvisning till bland annat bank- och advokatsekretess. Klart är att Swedbanks affärer med Rysslands oligarker är ett extremt känsligt kapitel i den anrika bankrörelsens över tvåhundraåriga historia.

”Ni publicerar på egen risk. All vidare kontakt undanbedes!” som Birgitte Bonnesens advokat skriver till oss på sms.

Boken har istället tillkommit främst genom samtal med människor som funnits nära våra huvudpersoner. Över hundra intervjuer har gjorts. Många som jobbar, eller har jobbat, inom Swedbank har velat berätta för oss. Vissa har valt att göra det öppet. Andra har, av olika orsaker, bett om att få vara anonyma. Vi har fått läsa deras mejl, sms, dagböcker och krypterade chattar, och jämfört deras versioner med andra källors.

Många av uppgifterna inifrån Swedbank kommer också från förundersökningen mot Birgitte Bonnesen gällande grovt svindleri. Insyn i både den hemliga och den öppna delen av den omfattande utredningen som gjordes av advokatbyrån Clifford Chance har också varit avgörande. Dessutom finns ytterligare hemliga rapporter läckta inifrån banken, som kompletterar bilden. Utredare på finanspolisen, källor på Säpo och ett antal underrättelsetjänster, åklagare på Ekobrottsmyndigheten och internationella experter har hjälpt oss att förstå avgörande skeenden, och skickliga journalistkollegor i ett dussintal länder har bistått oss med research på platser långt bort från Swedbanks huvudkontor i Sundbyberg.

Vi har försökt komma så nära sanningen som möjligt om vad som egentligen hände i Swedbank efter finanskrisen 2008, då banken stod på randen till konkurs och bland annat hjälptes på fötter av ryska oligarkpengar.

Det här är historien om världens största penningtvätt-skandal och hur rysk säkerhetstjänst lyckades nästla sig in i en svensk storbank. En berättelse om hur en systemkritisk aktör – som är ”too big to fail” och avgörande för Sveriges finansiella stabilitet – kom att utnyttjas i Vladimir Putins krigföring.

Lars Berge & Axel Gordh Humlesjö

Stockholm, 29 mars 2024

PROLOG

Moskvas Hotel Metropol byggdes i jugendstil runt förra sekelskiftet och är Rysslands mest mytomspunna hotell. Det var här Rasputin höll sina ryktbara fester för kretsen kring tsar Nikolaj II. Efter revolutionen 1917 togs fastigheten över av bolsjevikerna och sviterna förvandlades till sammanträdesrum och kontor för partikommissarier och byråkrater.

1931 öppnade Metropol åter som hotell, det lyxigaste i Sovjetunionen och noga övervakat av säkerhetstjänsten. Här inackorderades utländska gäster – politiker, journalister och författare – och hotellet blev en del av statens propagandamaskin.

Efter Sovjetunionens kollaps 1991 blev Metropol en mötesplats för tatuerade ryska gangsters, nyrika miljardärer och celebriteter som Elton John, Michael Jackson och Kim Jong II.

I november 1999, på hotellets lyxrestaurang som då kontrollerades av den ökända Izmailovskaja-maffian, utspelade sig en scen som vittnade om tillståndet i den nya ryska ekonomin. En högljudd diskussion uppstod i ett middagssällskap vid ett av borden. Där satt bland andra Iskander Machmudov och Oleg Deripaska, två oligarker som på kort tid blivit extremt

rika genom sina affärer i tidigare sovjetisk basindustri. Särskilt Machmudov var irriterad.

Plötsligt tömdes matsalen på övriga gäster av beväpnade vakter. Kvar vid bordet i den utrymda lokalen dröjde sig oligarkernas sällskap av råbarkade män från Moskvas undre värld, samt en skärrad direktör och storägare i ett gruvbolag, en affärsman som tidigare under kvällen artigt men bestämt tackat nej till ett erbjudande från Machmudov. Affärsmannen ställdes nu inför ett ultimatum: överlämna aktierna och därmed kontrollen över gruvorna – eller dö.

Det är hit – till den här världen – en svensk banktjänsteman anländer tillsammans med några kollegor i en taxi. Året är 2005. Bilen bromsar in framför entrén i närheten av Bolsjoj-teatern och Lubjanka – den mäktiga säkerhetstjänsten KGB:s gamla högkvarter och fängelse. Det är sent. Sällskapet med svenska och estländska banktjänstemän har ätit middag och druckit rejält. Somliga har velat gå vidare och någon har föreslagit Metropol och dess omtalade cocktailbar Chaliapin. Den första som öppnade i Moskva, 1905.

Att gå in här är som att kliva rakt in i en James Bond-film.

Peter ser sig omkring. Rätt sjukt ändå att en vanlig svensk hårdrocksskille som han kan hamna på ett sådant här ställe.

När han växte upp i en mellanstor, svensk stad var det antingen synth eller heavy metal som gällde, och han valde rocken. Han gillade AC/DC, Thin Lizzy och de klassiska banden ur den brittiska nya vågen från början av åttioalet. Det gjorde de flesta som likt honom spelade hockey i det lokala laget. Det var coolt att låta håret växa sig så långt att svettiga testar kunde sticka fram under hjälmen.

Nu är han medelålders, kortklippt och leder viktiga projekt. Men han är ändå inte som de flesta andra bankchefer som

spelar golf och ser likadana ut. Rocken älskar han fortfarande. Det händer att han tar fram sin gitarr och spelar några riff.

Peter kan prata med alla. Han är tydlig, kreativ och visar vem som bestämmer. Det har imponerat på de högsta cheferna i banken. Han kommer snart att få mer ansvar och ännu större uppgifter.

På Hotel Metropol får han omedelbart syn på henne när han går upp för de breda entrétrapporna och fortsätter in genom lobbyn med sina kristallkronor och breda pelare. Hon sitter i baren tillsammans med en annan tjej. Hon är strax över trettio och har det långa, mörka håret i en stram knut på huvudet. Hon bär en åtsittande klänning och har ett attraktivt, men något strängt utseende, som utstrålar en bossig *jävlas-inte-med-mig*-attityd. Solbrännan är perfekt.

Lite senare på natten slår han sig ner bredvid henne och beställer en drink. De börjar prata på knagglig engelska.

Att hon skulle vara prostituerad var inget som slog honom just då, berättar han senare för en kollega han anförtror alla detaljer. För då tänker man ju på Malmskillnadsgatan, någon pundarbrud i rinnande mascara som lutar sig in genom ett bilfönster. Den här kvinnan har klass och integritet. Det är annorlunda i Moskva, förklarar Peter. Kvinnorna är galet fräscha. Ser ut som fotomodeller. Då och då raggar de upp någon snubbe och tar emot pengar i utbyte mot sex. Det är ingen big deal, det är bara så det fungerar i Ryssland, får kollegan veta.

Mängder med unga kvinnor anländer varje år med tåg från den fattiga, ryska landsbygden eller från någon av de tidigare Sovjetrepublikerna på jakt efter en bättre framtid. Många gånger är den cyniska vägen dit att träffa en förmögen man att gifta sig med för att trygga sin framtida försörjning.

I Vladimir Putins Ryssland har *sugardating* under 00-talet vuxit till en industri någonsans i gråzonen mellan prostitution och kontaktförmedling.

I Ryssland finns cirka tio miljoner fler kvinnor än män. Konkurrensen om den lilla elit av ultrarika, ryska affärsmän och internationella *bankers* på uppdrag i Moskva är stenhård. I det vibrerande nattlivet är kärlek och sex, precis som allt annat, i regel en fråga om pengar och status, en ekonomisk transaktion.

I mitten av 00-talet, före den stora finanskraschen, blomstrar den ryska ekonomin. I Moskvas finanskvarter växer skyskraporna som jättelika, glittrande sporkapslar mot himlen. Nattlivet är dekadent och gränslöst lyxigt för den som har pengar.

De vildaste festerna har bankerna. Den amerikanske superstjärnan Prince gör en enda spelning i Ryssland under sin långa karriär. Den äger rum 2007 när den ryskarmeniske oligarken Ruben Vardanjan – mannen som brukar kallas ”den ryska aktiemarknadens fader” – vill fira att hans investmentbank, Troika Dialog, uppnått ett värde motsvarande en miljard amerikanska dollar. Festens inbjudna gäster uppmanas att klä sig helt i vitt. Underhållningen består av Rysslands mest berömde clown, Slava Polunin, Rysslands största rockband, Zemfira, och huvudnumret är alltså en av musikhistoriens största artister alla kategorier: Prince.

Senare kommer det att visa sig att partyt finansierats med pengar som tvättats i Baltikum. Banken Troika Dialog utgör en del av ett penningtvättupplägg som kallas *The Troika Laundromat*, ett nätverk av offshorebolag som ryska oligarker, gangsters och politiska makthavare använde för att gömma svarta pengar, köpa lyxprylar och göra hemliga investeringar utomlands.

Men 2005, då den svenske banktjänstemannen Peter befinner sig i Moskva, är det inte många inom bankvärlden som ser internationell penningtvätt som något större problem. För de superrika är Moskva ett enda stort och glittrande party – fullt med droger, designerkläder och kvinnor.

Som internationell bankman blir man uppvaktad. De ryska skönhetererna är målinriktade. De har siktat in sig på möjligheten att bli älskarinna till någon oligark med förhoppningen att relationen ska generera gåvor. Gärna i form av en egen lägenhet, en bil, och ett par semesterresor om året av mannen som kvinnorna kallar ”sponsor”. De vet att allt är tillfälligt. Det gäller att passa på innan affärsmännen tycker att de blivit för gamla. Att dessa nyblivna storstadskvinnor helt eller delvis försörjer sig som prostituerade är inte ovanligt. Sina unga kroppar är den mest värdefulla tillgång de har.

Det finns skolor och utbildningar för att bli en lyckad lyxhustru. Kurserna heter saker som ”Att gifta sig inom tre månader” och ”Oralsex för experter”. I ryska bokhandlar finns självhjälpsböcker i konsten att snärja en ”forbsare”, alltså någon som ligger på den amerikanska affärstidningen *Forbes* lista över världens rikaste. Bland miljardärerna är kvinnorna som kommit till Moskva för att söka lyckan kända som *tiolki* – boskap.

För den ryska säkerhetstjänsten FSB – de håller fortfarande till vid Ljubjankatorget – är Moskvasköttmarknad en värdefull källa till information. Det har ryktats om att FSB till och med har en egen modellagentur och eskortservice för att underlätta inhämtningen. Det man vet med säkerhet är att prostituerade länge fungerat som informanter. FSB ser ett antal exklusiva hotell i huvudstaden som värdefulla knutpunkter. Ett sådant är Hotel Metropol. Det här har den svenske banktjänstemannen Peter hört rykten om. Han har via bankens säkerhetsavdelning

tagit del av Säpos varningar om den ryska underrättelsetjänsten och deras intresse för västerländska affärsmän. Det har alla som banken skickar till Ryssland. Men samtidigt, han vet att han inte är någon forbsare. Varför skulle ryssarna ha något som helst intresse av honom? En mellanchef på Swedbank. Folk på banken brukar till och med skämta om att de förmodligen hamnat på en massa foton som någon stackars underrättelseofficer måste sitta och analysera, för att sedan besviket konstatera: "Åh nej, bara tråkiga svenskar."

Den mörkhåriga kvinnan lutar sig mot honom i baren och viskar något i hans öra. I den här berättelsen kallar vi henne "Jelena". De lämnar Hotel Metropol tillsammans och går genom Moskvatten till det hotell där den svenske banktjänstemannen bor under sin vistelse i Moskva. Ett hotell med betydligt lägre standard än det femstjärniga Metropol. Besöket varar i några timmar. Efteråt betalar han henne femhundra euro och beställer en taxi.

Peter reser hem, raderar Jelenas telefonnummer, fortsätter jobba. Fortsätter att avancera i bankens interna hierarki. Det är långa arbetsdagar med allt större ansvar. Det är slips, kostym och dyra middagar med betydelsefulla företagskunder. Problemet är att han inte kan sluta tänka på henne.

Vid ett nytt besök i Moskva får de kontakt igen. I hemlighet inleder de en kärleksrelation. Hon bor kvar i Ryssland och han smyger allt oftare ner från bankens huvudkontor på Brunkebergstorg i Stockholm till Forex på Sveavägen och skickar henne pengar. Peter är gift, men hans svenska hustru anar ingenting. Inte än.

Han lyckas hålla sitt dubbelliv hemligt i något halvår. Tills det inte längre går att dölja. För Jelena är jävligt dyr i drift, som han säger till en vän.